

PÁTKAI TIVADAR

Jan, Johann és János

A Nyugdíjbiztosító Intézet szemrevaló adminisztrátor hölgye nézegeti katonakönyvedben az egyenruhás fényképet. *Milyen szép fiatalember volt maga!* Hm. Köszönöm. Képzelve el, twist-pulóverem is volt, bambi ittam, utasüdítőt. Vittem a VIT-fáklyalángot, először kóstoltam Coca-Colát, jöttek a táncdalfesztiválok, az Illés-koncertek. Beatles-gombafejem volt, Levi Strauss farmerem. Bunkók voltak a tszcs-elnökök és a párttitkárok, tökösek a párizsi diákok, ruszki tankok tangóztak a prágai Vencel téren...

De tudja mit? Ma már ezt el sem hiszem. Ma már semmit sem hiszek el. Akkor, abban a pillanatban, ott mindent elhittem.

Csorna, 1968. július–augusztus

A határórlaktanya alakulóterén *kiégett* a fű, csupán a teret szegélyező öreg platánfák árnyékában zöldell néhány túlélésre vágyó csomó. Szemmagasságban, túl a szögesdróton még a vibráló levegő is közel hozza a farádi templomtornyot. Mellette van a kocsmá, ahol a környék legfinomabb Ászok sörét mérik. A laktanyaórségben az a legrohadtabb, hogy lóhúgyemeleg a víz kulacsodban, hogy örökkévalóságnak tűnik, amíg megérkezik a váltás. Ilyenkor jobb híján fejben írod meg szerelmesleveleidet, amit már csak papírra kell vetned holnap. Naponta írod őket, van úgy, hogy kettőt, hármat is, mert így legalább múlik az idő, így legalább nem gondolod börtönnek, haszontalan időtöltésnek ezt a huszonnégy hónapot, amit elrabolnak tőled.

Egész Magyarország, egész Európa *aszállyal* küszködik. Emeleti körletünkben csurran-csöppen a víz. Nekünk, *öreg harcsáknak*, jó esetben fél évünk van a leszerelésig. Nem nagyon törődünk a vízzel, sem ezzel a sok bohóckodással, amit katonaságnak hívnak. Hogy klasszikus bajtársamat, a Kokas Jancsit idézzem: *a jó katona vizet csak külsőleg vesz magához!*

Persze a Kokas, a Csengei, a Kolonics meg a Gregosits Dezső könnyen szívatnak minket, hiszen a szomszédos nagyfalu, Farád megyei első osztályú csapatában futbaloznak. Hetente háromszor járhatnak ki a laktanyából edzésre, plusz a vasárnapi meccs. Becsületükre legyen mondva, általában nem üres kézzel térnek vissza. Kintről kell cőreszolni a piát, mert a kantinunkban nápolyin, kekszen és utasüdítőn kívül lószar sincs. A csizmaszár a rejtekhely. Egy-egy alkalommal nyolc „nyomjelzős rakétát” tudnak becsempészni feltűnés nélkül. Ezek féldecis pálinkák, a kétdeciset már a kapuügyeleten kiszűrnék. Lenne érte három nap fogda, eltávmegvonás, rosszabb esetben futkosó is.

Ha meg nem mehetnek valami folytán edzésre, kénytelenek vagyunk a gyengélkedőről bespájzolni tiszta szeszt. Aromásítva tűrhető. Csakhogy az kétszer annyiba kerül, mint a bolti ár. A szarrágó Kalotai, amúgy rendes gyerek, külön fölszámolja az aroma árát is.

Piabeszerezés szempontjából utolsó lehetőségként a véradás *mint olyan* jöhet szóba. Két pár virsli és két üveges sör jár érte. A véradást, hála a Jóistennek, nem a laktanyában, hanem a csornai ifjúsági házban tartják. Ilyenkor általában elnéző, mondhatni úriember Laczik őrnagy elvtárs, laktanyánk parancsnoka. A véradás előtti eligazításon folyton kihangsúlyozza: *annyit igyanak katonák, mint a marhák!* Először nem tudtuk mire vélni, aztán jött a magyarázat: „*Tudvalevőleg a marhák csak annyit isznak, amennyi jól esik nekik, egy korttyal sem többet!*” Le is rohanjuk véradás után rendesen a híres nevezetes csornai Koronát. Fekete címkés *cserkót*, *csé-vitamint* (lásd még: cseresznyepálinka) vedelünk korsó sörökkel, azután fordítva. Fél év sem telik el Csornára vezénylésünk óta, mi néhányan, szesztestvérek, már jelvényvel büszkélkedő véradók vagyunk, pedig az aprócska jelvényt legalább tíz vércsapolás után adja a helyi vöröskereszt szervezete.

Július 6-án Háklár Tivadar vegyvédelmis tizedes, századírnok levelet kap otthonról. Ezt eléggé furcsállja, hiszen az otthoniak nem nagyon leveleznek vele. Mindent megbeszél otthon, amikor eltávozáson vagy szabadságon van.

Szeretettel köszöntjük a 60 éves Pátkai Tivadart!

Drága Kisfijam!

Valami rosszat sejtek, azt álmodtam, hogy öregapádnak elszabadult a bikájja, egy álló napig nem tutták a faluban befogni, sok uccabelit megöklelt! Ez nem jó álom Kisfijam. Meg aztat óvastam a Kisalföldben, hogy valamilyen törzsvezetési gyakorlatról hazaérkeztek a magyar katonák, ugye tik nem mentek Csehszlovákiába? ...A Hajnik Zoli öcséd mindig megy az ETO meccsre, lehet, hogy kiesik az ETO, azt mondgya, ...hozott Győről Coca Colát, már a boltokban is lehet kapni, nekem nem ízlett, valamilyen köp-tetőszerű anyag lehet benne, de mégis megisszák a fiatalok... Vigyázzál igen magadra, csókolkunk sokszor, szüleid és Erzszi hugod...

Aznap szokatlan időpontban, délután két órakor trombitálják össze a vegyvédelmis szakaszt politikai foglalkozásra. Pénzes alhadnagy, politikai tiszt mellett egy civilruhás úrge is jelen van. Bemutatkozik, de hát kit érdekel, senki sem veszi komolyan.

Eltársak! Mint az önök előtt is ismert, csehszlovák barátainknál, elvtársainknál az utóbbi időben fölerősödtek bizonyos kritikus hangok, néhány csoport, egy-két elem és egyes, egyébként kiváló művészek, tudósok, sportolók kétségbe akarják vonni a szocializmus eredményeit... ezek a bizonyos elemek emberarcú szocializmusról prédikálnak, mintha ennél még emberarcúbb is lehetne (bla-bla-bla, haha-ha, haha-ha)

Ki más, mint Scheffer szakaszvezető szunyál el húsz perc után a legmélyebben. Horkolásáért kétheti televíziónézéstől tiltja el a Pénzes. Na Scheffer, nem nézheted a Négy páncélost és a kutyát. Bumm! Az igazat megvallva, szarunk mi a csehszlovák helyzetre, készítjük a centit vágásra, a LESZERELÉSRE.

A helyzet akkor fordul komolyabbra, amikor Berki főtörzs elvtárs bejelenti, hogy az egész csornai határőrkerületben úgynevezett *összetartás* lesz. Ezután hetente számíthatunk legalább három-négy gyakorlóriadóra és emelt szintű kiképzésre. Délelőtt és délután, naponta kétszer is meghajt bennünket a téglagyári gödörben! Harminc fok árnyékban, ötven a vegyvédelmis felszerelésben, azaz a *kotonruhában*. Gázálarc fel! Gázálarc le! A Salakta fulladozik, nem is sejtí, leragasztottuk a gázálarcának pillangó-szelepét. Atomvillanás jobbról, balról, középről. Kinyílik a szakasz jobbra, nem lazsal! Elszámol tízig, földre veti magát, arccal lefelé, hogy ne vakítsa meg az atomvillanás. Ja, persze. Csigaszöges csizmánkban, a tőkünket elhagyva, bokáig izzadságban. Mindehhez röhög a Berki, kapafogait villogtatva.

A legnagyobb merényletet egy vasárnap este követi el ellenünk. Körletszemlére készülünk, takarítunk, sikálunk, portalánítunk, leolajozzuk a vaságyak keretét is, derékszögben állnak a *stokin* összehajtogatott ruháink. Ha a szemlebizottság mindent rendben talál, mehetünk a tv-szobába, megnézhetjük a *Kincses sziget* című magyarul beszélő francia filmsorozatot és az utána következő *Fiatalok* című zenés angol filmet. Minden rendben! A bizottság már kifelé tart a körletből, amikor a Tímár Béla hangosan elfingja magát. Mivel senki sem vállalja magára a kínos gikszert, ezért senki sem köpi be a Bélát, vagy ahogyan magunk között hívtuk, a Blökit. Csönd. Síri. Több sem kell Berki főtörzsnek, azonnal gázriadót rendel el. Ez annyit jelent, hogy öt perc múlva rohamsisakban, gyakorlóruhában, málhászsákkal hátadon, gázálarcban, oldaladon gyalogsági ásóval sorakozol a folyosón. Scheffer szakaszvezető jelent: *Főtörzsőrmester elvtárs, Scheffer szakaszvezető jelentem, hogy a négyes körlet a gázriadót végrehajtotta! A piszok Berki karórájára néz, megköszöni, azután kiadja a parancsot: A fingot rohamsisakokkal belemerni a lepedőkbe! Az alakulótér mögötti szeméttárolóban közömbösíteni! Parancsot végrehajtani! Másfél órát kapnak! Értem?* Rajtunk röhög az egész második emelet. Öt lepedőt húzunk le, mindegyiknek a sarkát fogja egy-egy öreg harcsa. Merjük a fingot cirka másfél óráig: futólépésben le a lépcsőn, föl a lépcsőn. A film helyett Berki villogó lapátfogait látjuk egész este.

Drága kisfijam!

Költ. Sokorópátkán 1968 július 15

Reméllem levelünk a legjobb egészségben talál. Mink jól vagyunk hála Istennek, reméljük te is. Sajnálhatod, hogy nem tudtál hazajönni, mert a Zoli mesélte, hogy az ETO stadionban milyen jó vót az Illés zenekar, de a Kovács Kati nemgyütt el!...

Öregapád nem valami jóll van, azt üzeni, hogy ne ártcsad magadat a gané politikába, mert annak sohase vót jó vége...tudod, őtet is Isonzónál sebeztek meg szuronyos puskával a lapockáján...

Jobb lenne, ha Szent István napra inkább haza gyünnél, mint Tapolcára az Évihez szállót kacsozni!...

Hogy hová megyek én Szent István napján, azt csak a Jóisten tudja egyedül. Augusztus tizedikétől már a kimaradások számát is radikálisan csökkentik, szabadságra és eltávozásra csak indokolt esetben mehet, aki mehet. Irodalmi színpadi próbára ezután hetente egy alkalommal kerülhet sor a csornai gimnázium leánykollégiumában, pedig a huszonnegyedik, a dunántúli határőregységek területi döntőjén együtt lépünk föl a helyi Hunyadi gimis csajokkal. Az eseménysorozattal a Kommunizmus Magyarországi Pártja, a KIMSZ és a Magyar Tanácsköztársaság megalakulásának harmas évfordulójára készülünk cefetül. Az illegális kommunista párt harcának egy drámai epizódját dolgozzuk fel versekkel és prózákkal. Scheffer Pista rendezi az előadást, persze mindenki beleszól, legfőképp a minden lében kanál könyvtáros, Mechle Karcsi. Viszont én is büszke vagyok, mert a cím az enyém: *Bilincsbe vert szabadság*. Micsoda cím! Ami most annyira igaznak tűnik, hogy mi, irodalmi színpadosok sem kapjuk meg augusztus huszadiki jutalomszabadságunkat az összetartás miatt. Nesze neked bilincsbe vert szabadság!

Csorna, 1968. augusztus 14.

Édes Örök Évám, Örök Szerelmem!

Ha hiszed, ha nem, minden pillanatban Rád gondolok ezekben a nehéz napokban. Hidd el, nem csináltam semmi rosszat, mégsem röpülhetek a karjaidba, mert úgynevezett összetartás van minálunk, mindenkinek eltépték a szabadságos papírját, gondolom, hogy olvasod az újságokat. Tudod ezek a csehek... én még azért bízom benne, hogy kacsozhatunk a szentgyörgyhegyi szőlőkben, ha nem, hát helyettem is igyál finom, hamvas kisfröccsöket. De ne sokat!...

Annak meg igazán örülök, hogy sikerült megszerezned az Omega és a Zorán kislemezt. Persze, hogy lassúunk a Zoránra!

...én is gondoltam ám Rád, a kultúrosunk fotósától, tudod, a Kalotaitól 80 forintért vettem kettő Zorán, egy Rolling Stones, egy Koós János és három Illés reprot. Ezekkel majd tudsz csereberélni és Te leszel a menő, mert szerintem Tapolcán még senkinek sincsenek ilyenek...

Ölel és milliárdszor csókol a Te kétkrumplibogaras szerelmed!

Milyen büszke voltam, hogy árva lányt szeretek, ráadásul halálosan. K. Évát nagyanyja és nagybátyja nevelte, mert szülei meghaltak. A mai napig nem tudtam meg, hogyan és miért, mindig elkerülték a választ, örök titok maradt számomra. Istenem! A levelek. Azok a naponta írt szerelmes levelek. Csornára vezénylésünk után hamarosan híre ment, hogy fél rumért vagy egy doboz Fecske cigarettáért bárkinek, bármikor olyan, de olyan szerelmes levelet írok az otthon maradt menyasszonyoknak, barátnőknak, hogy csak na. Garantált a rágerjedés. Csupán az alapszituációt kell felvázolni, a többit rám lehet bízni. Pontosabban a Radnóti-, Szép Ernő-, Tóth Árpád-, Kosztolányi- és Shakespeare-kötetekre, amelyek ott porosodtak volna a *kultúrszobában*, ha én ilyen alkalmakkor le nem veszem azokat a polcokról. Ezekből írom ki a legszebb szerelmes sorokat, ezekkel tűzdelem teli a rám bízott leveleket.

Ekkor még csak azért jártam a könyvtárba, hogy az irodalmi színpadi foglalkozáson ne nézzenek teljesen hülyének. Irodalmi színpadra pedig azért jelentkeztem, hogy

hetente kétszer kimehessek a városba, ráadásul a leánykollégiumba. Aztán a lányok megszerették velem a színpadot, a színpad a klasszikusokat, végül már levettem a polcról a Nagyvilágot, az Új Írást, a Jelenkort és az Életünket is. Valahogy így kezdődött.

Csizmában és ruhástól alszunk a körletben, a Pénzes szerint bármelyik pillanatban *éles riadót* rendelhetnek el felsőbb helyen. Még jó, hogy a tegnapelőtti táncdalfesztivál döntőjének első részét megnézhattuk. Baromi jó volt az Illés! Ezekre a csehekre meg szakadna rá az ég. Én nem is tudom, mi lesz, ha..., én abba belehalok, ha nem követhetem percről percre a mexikói olimpiát...

Szitkozódás, egyre idegesebb légkör. A leglátogatottabb hely mostanság a W. C., mindenki szó szerint fosik. Ahogy jövünk vissza vacsoráról, az étkezde mellett négy „gulyásagyú”. Ennek a fele sem tréfa. Sötétedéskor furcsa moraj, egyenesen az égből. Kokas Jancsi szerint ezek csapatszállító repülőgépek lehetnek. Lóczi hadnagy jelenik meg a körletben, alig leplezetten ideges és sápadt, amikor parancsba adja, hogy nyissunk ki minden ablakot a körletben. Kisvártatva fülsiketítő lesz a zaj. Hatalmas helikopter ereszkedik alá az alakulótérre, iszonyatos mennyiségű port és platánfalevelet szór szerte-szét a körletünkben. Hát ezért kellett kinyitni az ablakokat! Ripityára tört volna az üveg, úgy rázkódott minden, mint földrengéskor.

Már másfél órája ülünk tucatnyian a szovjet gyártmányú böszmenagy helikopter gyomrában. Most a Berki főtörzsőrmester sem mutogatja lapát fogait, lapít, csapatrádióon várja a következő parancsot, de azért rezignáltan odaböki: *ne szarjanak be elvtársak, agyonlőni mindenkit csak egyszer lehet!* Vissza a körletbe! Nem értjük mi történik, mégis föllélegzünk. Úgy látszik, mégsem olyan sürgős. A Berki szerint a határszakasz megerősítésére megyünk Rajka térségbe, *ideiglenesen* nekünk kell majd biztosítani az *ideiglenesen* nálunk állomásozó szovjet csapatok csehszlovák területre lépését. Mindenki végezze el kis és nagydolgát, mert fél óra múlva gépjárműre szállunk és Rajkáig nem lesz megállás.

Elöl egy raj-Gaz, mögötte három kivikszolt, ám rozoga, öreg diesel Csepel, azután a „gulyásagyú”. Alig észrevehetően, de hajnalodik. Hová tűnt a kánikula? Vacogunk, az eső is elered. Legnagyobb meglepetésünkre egy már fölvert, a tábori körülményeknek megfelelően berendezett raj-sátor előtt raknak le bennünket. Mint később kiderül, sátorunkat a Rajkai Állami Gazdaság őszibarackos ültetvényének egyik sarkában verték fel előttünk a műszakisok. A Berki sátorunktól huszonöt lépésre lever egy karót, mondja, ide kell ásni a latrinát. Közben megérkezik Lóczi hadnagy a parancssal. Négyyszer hat órás váltásokban semmi más dolgunk nem lesz, mint biztosítani a szovjet konvojok biztonságos áthaladását Pozsony felé. Ötven méteren belül civil személyek nem közelelhetnek meg a főutat, ahol majd a konvojok vonulnak. A legnagyobb erélyességgel kell fellépniük, éles lőfegyvereinket csak végső esetben szabad használni. *Parancs megértve?* Meg!

Megkapjuk a piros és zöld jelzőtárcsákat. A „gulyásagyú” elvontatják, helyette az árokpárt mögött beásnak egy Gorjunov típusú géppuskát. Életünkben egyszer lőttünk másfél évvel ezelőtt géppuskával a körmendi lökiképzésen. Használni sem tudnánk, még ha kellene sem. Körbe is röhögjük. Katonakönyvem szerint, *atom-bakteorológiai és vegyvédelmi felderítő gkv.* lennék, én vezetném a sugárfelderítő gépjárművet, holott még jogosítványom sincs. Azért úgy néha belegondolok, ha tényleg kitorne egy atomháború, amire folyton készülünk, az ellenség a röhejtől halna meg, nem a Varsói Szerződés csapatainak ellencsapásától. Hadtáposok hozzák a kaját a rajkai őrsről. Hát ezért tűnt el a „gulyásagyú”. A sárgaborsó-főzelék, a brómos tea, úgy látszik most, elfelejtve. Bezzeg van hús dögvél. Főtt sonka, gyulai kolbász, Pick-szalámi kilószámra. Húst zabálunk hússal. Ráadásul itt a barackos, roskadozó fáival, kétöklömyi, szüretelésre érett barackjaival. Állítólag annyit ehetünk belőle, amennyi belénk fér.

Délelőtt kilenckor jelennek meg az első szovjet ZIL teherautók. Csőrös orruk hosszában fehérre meszelve. Jönnek, csak jönnek végeláthatatlanul, legalább száz-százhuszas tempóban söpörnek. Tényleg annyian vannak, mint az oroszok! Kétoldalt libasorban egymással szemben ülnek a felfegyverzett katonák a nyitott platón. Jól láthatóan nevetgélnek, tatárok, grúzok, kirgizek. Néha lelassul, majd megáll a konvoj. Távcsovünkön keresztül látjuk, hogy ilyenkor a főútra merőleges vasúti pályán szovjet tankokkal megpakolt szerelvények húznak át Csehszlovákiába. El sem hiszed, hogy ezek a katonák harcolni mennek. Mutogatnak, szóba elegyednének velünk. Most bánom igazán, hogy végigbukdácsoltam a technikum orosz óráit a Nyékinél. Istenem, Legenda Tanár Úr, alias Nyéki! Végzős koromban, kihív felelni. Fölírja a táblára: **СОБАКА**. *Háklár, ha ezt elragozza, nem buktatom meg!* Fözlődul az osztály. *Tanár úr, hiszen a Háklárnak fölfelé ívelnek a jegyei: egyes, egyes, kettes alá, kettes!* Mit volt, mit tenni, ragozok. Ja szabáka, tū szabáka, on, aná szabáka. Röhejben tör ki az osztály. Nyéki reménytelennek tart, azt

mondja, átenged, de nem tanácsolja, hogy attasé legyek Moszkvában. Csak később derül ki, a СОБАКА kiskutyát jelent magyarul.

Fölelbresztjük Mechle Karcsit a sátorban, mert a Mechle mindent tud, még oroszul is tud. Hamarosan kiderül, a ruszki nyers káposztafejeket cserélnének cigarettára és kajára. Dobálják le a káposztákat, négyet-ötöt-tízet...mi pedig viszonzásul megdobáljuk őket őszibarackkal, gyulai kolbással, téliszalámival! Azt a boldogságot! Ahogy marcangolják a kolbászt és a szalámit! Cigarettánk nekünk sincs. *Nye kuritty, nye kuritty!* – kiabáljuk vissza.

Másnap reggel parancsnoki gépjárművel érkezik Lóczi hadnagy elvtárs. *Háklár tizedes és Mechle őrzető pakolja fel a gépjárműre egyéni felszerelését!* Hát mégis van Isten. Összekacsintunk a Mechlével, tudjuk, mehetünk az irodalmi színpadok területi döntőjére. Ennyi a háború?

Pozsony, 1968. augusztus

A rajkai határtól alig néhány kilométerre, huszonegyedikén, amikor Jan Merka, a pozsonyi technikai egyetem harmadéves hallgatója lakásából kilép az utcára, még csak azt érzékeli, hogy kissé lehűlt a levegő. Ennek tulajdonképpen örül is, hiszen a koronázóváros lakói hónapokon keresztül szenvedtek a kánikulától. Néhány száz lépés megtétele után alig hisz a szemének. Egy szovjet tank. Amott az útkereszteződésben még egy.

Megszaporazza lépteit, s ahogy közeledik a campus épületéhez, egyre furább érzés keríti hatalmába. A tankok szana-széjjel, többnyire az útkereszteződésekben állnak. Az is gyanús, ami nem gyanús. Az emberek az ablakfüggönyök takarásából leskelődnek, az egyetem épületének még a környékén sincs tank... Jan Merka ekkor még nem sejti, hogy boldog, felhőtlen diákéveinek egyszer és mindenkorra vége, sorsa néhány órán belül megpecsétlődik.

Öt szemeszterrel a háta mögött már rutinosan, fölfelé is kettesével véve a lépcsőfokokat, egyszerre az aulában találja magát. Mint kirajzás előtt a méhkas, olyan bent a hangulat. *Megszálltak bennünket!* Most esik le neki a tantusz. *Nem akarja* elhinni. Aztán elhiszi, amikor közelebb húzódik a recsegő rádióhoz:

...Csehszlovákia polgárai, munkások, parasztok, dolgozó értelmiségiek, férfiak és nők, fiatalok!... Felszólítjuk összes honfitársainkat, adjanak meg minden támogatást szövetségeseink csapatainak. A reakciós fordulat veszélyének felszámolása után a szövetséges csapatok elhagyják Csehszlovákia területét...

Évfolyamtársai már fogalmazzák a 10 pontot, naná, hogy ő is beszáll! Teszi, amit ilyenkor egy egyetemistának tennie kell. Bevásztják a *komité*-be. Másnap barátjával a város középiskoláit járja, az igazgatókkal tárgyal, hadd olvassák föl az egyetemisták 10 pontját, melyben többek között a szovjet csapatok azonnali kivonulását is követelik. Az elkövetkező napok a petíció sokszorosításával, terjesztésével telnek. Apja, Andreas Merka Pozsony egyik köztisztületnek örvendő fogorvosa, óva inti a buzgalomtól, hiszen a második világháborúban volt már ő orosz fogságban. Füles érkezik az egyetemről, lista készül azokról a hallgatókról, akik részt vesznek az eseményekben.

Pozsonyban már javában tart az úgynevezett *normalizáció*. Jan Merka az utolsó pillanatban kap útlevelet. Egyetemista évfolyamtársának édesapja a szlovák belügyminisztériumban dolgozik, ebben a zűrzavarban egyetlen nap alatt elintézi a papírokat. Jan tudja, minden perc számít most. Rohanás haza, pakolás a bőröndbe: egy váltás ruha, a többi könyv.

Bécs, 1968. november

A traischkirchenei láger egyáltalán nem ízlik Jan Merkának. Mivel Felvidéken született, jól beszél magyarul is. A Győről korábban disszidált Jóskával összebarátkozva azon vitatkoznak, Svédországot vagy Ausztriát válasszák leendő hazájuknak. Jóska majd később Svédországba utazik, Jan Bécsbe. Döntése nem érzelmi, hanem pusztán racionális. A német nyelvvel könnyebben birkózik meg, mint a svédvel, hiszen nagymamája, aki a Monarchiában nőtt fel, már óvodás korában tanította németül is.

Egy református lelkész parókiáján fogadják be, köszönhetően annak, hogy két évvel korábban, ökumenikus világtalálkozón ismerte meg a szállásadó lelkészt. Rideg, barátságatlan az albérlet. Jobb híján újságot árul a Kurirnál. Néha a remittendát gyűri össze, azzal tömi ki melegítőjének szárát, hogy éjjel meg ne fagyjon. Alkalmadtán vesz néhány hasáb fát, befűteni. Karácsonykor harminccentis hó esik Bécsre, ennek igazán csak ő tud örülni, hiszen a hólapátolással sokat lehet keresni.

A tavasz és a koranyár már jobb, nem kell fűteni. De hát az éhség, a folytonos éhség. Fölfedezi, hogy a parókia udvarában gyümölcsfák is vannak. Lelopkodja a nyers vagy félig érett körtét, kompótnak sok cukorral egészen tűrhető lesz. Késő délutánoként menetrendszerűen átgyalogol a város túlsó szegletébe, a piacra. Zárás előtt érdemes menni, ilyenkor például egy schillingért nejlonszatyornyit banánt adnak. A maradék spenótot pedig ingyen. A banánból négyet-ötöt helyben megeszik, ám amire hazagyalogol, meg kell ennie a maradékot is, mert addigra újból éhes lesz.

Még azon a nyáron ajánlott levél érkezik Pozsonyból. Édesapja megírja, hogy távollétében is megtartották a tárgyalást. *Allamellenes cselekmények miatt* három évre ítélték. Szomorú is meg nem is. Nem tud mit kezdeni ezzel. Politikai menekültként abban reménykedik, mihamarabb megkapja az osztrák állampolgárságot és az áhitott ösztöndíjat a bécsi műszaki egyetemre.

Velence, 1978. augusztus

Az erősen imbolygó, menetrend szerinti kishajó precízen köt ki. Volt hajós létemre sem talállok kivetnivalót a matrózok szakértelmében. A Szent Márk térre lépve szájam tátva, csak ámulok, csak bámulok. Életemben először vagyok Nyugaton, s Bécs után mindjárt Velencében, a nagy kanális két partján tündöklő városban.

Elmúltam már harminc is. Emlékezetem szerint légvonalban innét nem olyan messzire, a túlparti öbölben, Fiumében született Kádár, alias Csermanek János. Titokban megcsípem magamat. Ébren vagyok? Ennyi idős korára apai öregapám és anyai öreganyám rég visszatértorgott a mesés Újvilágból, a napfényes Arizonából. Útlevelem fényképe arról tanúskodik, már erősen kopaszodom. Nem túlzottan akceptált örökség. „Vén” fejemre hát ezt is megértem. Sohasem hittem volna, hogy egyszer majd átléphetem azt az államhatárt, amit határőr tizedesként Kalasnyikov géppisztolyommal a vállamon oly *bőszén* őriztem 1966-tól 69-ig.

Ez, itt, mégis *más*, azaz mint a bédekkerekben. Az illataival, a hangjaival. Pontosabban a szagaival. A halpiac! Jaj, a halpiac! Ahogyan átérünk a Rialto hídon, átvergődünk a parfümfelhőkbe burkolódzó turisták tömekegén, hirtelen hányinger kerülget. Megcsap a rothadó tengeri halak bűze. Nincs ezen mit csodálkozni, egy bakonyalji gyerek, aki csupán a csikhalat ismeri a Paprét patakjának pandalából, ne járjon halpiacra! Főleg ne a Rialto piacra. Macskák mindenütt, látszólag gazdátlan kövér macskák a mesés paloták környékén. Vajon melyikben taníthatott maestro Vivaldi?

Vissza a Szent Márk térre, mert elviselhetetlen, pokoli ez az augusztusi hőség. A tér teraszain színes napernyők alatt pihegő turisták, szalonzenészek önfeledt, könnyed játéka. Kávéillat, fagyalt, sör, vino rosso, ásványvíz. Én balga, az utóbbiból rendelek, kímélendő vendéglátóim pénztárcáját. Mint utóbb kiderül, Velencében kétszer annyiba kerül a víz, mint a bor, a sör. A kései ebédet elegáns étteremben fogyasztjuk. Jan, Johann, azaz sógorom, Merka János igazi gourmand. Egy jóféle somlói galuskáért, egy bogrács sűrű halászléért olykor bevágja magát sport Toyotájába és meg sem áll Bécsből a győri Matróz vendéglőig vagy a budapesti Mátyás pincéig. Látom, ha bírná, most is végigenné az étlapot. Kedvence a nyelvhal és a serpenyős scampi, nassolásnak tiramisú. Ezeket nekem is kötelező végigenni. Néger pincér tolja elénk szervir-kocsin a készételt. Körben a falakon eredeti Picasso-grafikák. A számlát diszkréten teszi le asztalunkra a fizetőpincér. Elfordítom a fejemet, „inkább” Picassókat bámulok a falon.

– *Tudod, Tivadar, mikor először jártam itt, még hosszukávéra sem futotta a pénzem-ből, nehogy múzeumi belépőkre. És egyfolytában féltem, nem mertem alaposabban körülnézni, minden pillanatban hátra tekintettem, mert meg voltam győződve róla, hogy követnek. Minden ballonkabátos turistában csehszlovák ügynököt láttam!*

Johann elegáns és precíz, mint mindig. Úgy tűnik, végérvényesen osztrák lett. Magabiztosan vezet végig a város nevezetességei közt, a múzeumokban, látszik, néhányszor már megfordult az Óratorony tövében. Ott, ahol a két derék mór hiába jelzi kalapácsütéseivel a múlt időt, mert itt *az* nincs, itt megállt az idő. Itt minden egyszerre van jelen, itt minden örök. Úgy érzed, a jövőd is.